

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

נולד לאשה שהיתה נשואה ליהודי והתגרשה אזרחית

תיק יוחסין מס' 177-עא

(מהד' כז אייר)

נושא הדין

א', תלמיד ישיבה שעומד להנשא כדמויי בעוד שבועיים, מבקש אישור ליהדותו לצורך נישואין. נולד בטשקנט ועלה לארץ בגיל שנתיים. אמו ילדה אותו מנישואין שניים שלה, ולדבריה גם הנישואין הראשונים שלה היו עם יהודי ממנו התגרשה בגירושין אזרחיים בטשקנט. לדבריה הנישואין עם הבעל הראשון היו לפני 20 שנה בטשקנט בנישואין אזרחיים בלבד. א' מציג את תעודת הגירושין האזרחית של אמו מבעלה הראשון וכן תעודת נישואין אזרחית של אמו עם אביו משנת 82 (כאשר הוא עצמו נולד בשנת 80, שנתיים לפני נישואיהם), ושאר תעודות ומסמכים המאשרים את יהדותה.

הוא מספר בחקירתו שמשפחת אבי אביו היתה יהודיה שומרת מצוות בטשקנט והיה להם קשר עם ר' יצחק זילבר זצ"ל, אך אביו עצמו וכן משפחת אמו לא שמרו מצוות כלל.

פסק דין

מאשרים את יהדותו של א' שהוא בן להורים יהודים. האישור הוא ליהדות בלבד.

(-) טוביה גולדשמידט

(-) נחום איינשטיין

(-) אברהם דוב ליון, אב"ד

השאלות לדיון

א. נולד לאמא שהיתה נשואה וגרושה אזרחית ליהודי.

ב. נולד ללא נישואין.

תשובה

א. בספר אור הנר להגרש"פ שטינברג ז"ל עמ' פג כתב בשם החו"א צענין נישואין אזרחיים וז"ל: בדבר קידושים אזרחיים עדיין לא נסתיימה ההלכה, דכיון שאינם רואים בזנות אלא בקשר קניני, ואף שזוירו מדרך התורה כל שעושים קנין המועיל מן התורה אף שדעתם שיהיה קנין אישי ולא תוריי מ"מ מועיל. והלכך אם היה בחוזה חתום הבעל ומסר לה אפשר לחוש לקדושי שטר, ואפשר דאין חסר כאן לשמה כיון שנכתב לשם כך. גם צואם לדירה אחת אפשר שדעתם לאשר קשרם. וקשה להכריע בחמוריס כאלה. עכ"ל. והוצא צפד"ר כרך יז עמ' 151, וכן "מפי השמועה" בשו"ת עטרת שלמה להגר"ש קרלין ז"ל אצ"ד פ"ת, סי' ו' אות ז, והוסיף "לא זכור לי אם אמר זה הלכה למעשה, אשר לפי דבריהם יש לזרך להחמיר להלךך אותה ג"פ אם רוצה להיפרד כשנישאו בערכאות, דשם ודאי כוונתם להיות נשואים כמו כל זוג שמתחתנים שהם רואים להתקשר לכל ימי חייהם".

וכדעה זו כתבו כמה אחרונים שהוצאו באו"ה"פ סי' כו סעי' א' אות ג. וכ"כ בשו"ת עטרת שלמה שם סי' ו' אות א' שלמעשה מחמירים להלךך גט אחרי שא"א עושה בעילתו בע"ז ונתכוונו לשם קדושין, ועי"ש אות ד שכן נוהגים צבתי הדין באר"י. ושם אות ח כתב בסיכום שהאשה לריכה גט כדי להיות מותרת לעלמא, אח"כ צעלה נמלא ברוסיה וא"א לה לקבל גט, אבל יש מקרים שמשגיגים גט באופן כזה, וזרך להשתדל מאד שהאשה תשיג את גיטה ולא לתהר להתיר אותה אלא במקרים צודדים. עכ"ל. וכ"כ צפד"ר כרך ו' עמ' 372 שמקובל צבתי הדין בארץ ובחו"ל להחמיר בנישואין אזרחיים לא להתירה בלא גט אלא בשעת דחק גדול עם לירופי סניפים אחרים להיתר. וכ"כ צפד"ר כרך יז הנ"ל שהמנהג הוא שמחייבים גט בנישואין אזרחיים. וכ"כ במפתחות לספר יביע אומר ח"ו אבהע"ז סי' א' שמשום חומר איסור א"א נהגו צבתי הדין בארץ ישראל לגרשם בגט לחומר. וכ"כ צם' יחוא דעת סי' יח לענין נישואין אזרחיים ברוסיה. וכ"כ צם' יחל ישראל ח"א סי' לב צבתי הדין מלריכים במקרה כזה גט לחומר.

ועיי עטרת שלמה שם אות ג צנידן זוג שבאו מרוסיה ואומרים שנישאו בנישואין אזרחיים גרידא ש"למעשה לריכים מאד לחקור בזה, כי קרה כמה פעמים שהזוג או האשה (לצדה) כשבאו לקבל היתר נישואין שיקרו בזה, ואחרי שהלחירו צפני צביה"ד שהיו נישואין אזרחיים התברר אח"כ שהתחתנו צבוי"ק אלל רב, ויתכן שזה מזד ההורים שהם שומרי תו"מ". עכ"ל. וכפי הנראה כזה היה גם המקרה שלפנינו, שצביה"ד צחיפה בשעתו היתר את האשה להנשא על סמך הההרתה שלא נישאה לראשון אלא בנישואין אזרחיים, מצלי לחקור צמידת הו"רד האם לא היו גט חו"ק אלל רב. וגם אם נכונים היו הדברים שאמרה האשה לצביה"ד צחיפה, לא נהג צביה"ד דשם כפי שנהגו צבתי הדין באר"י שמחמירים להלךך גט בנישואין אזרחיים, וגם אם הבעל ברוסיה יש לחפש אלמעיס לקבל ממנו גט, וכמו שפסק הגר"ש קרלין ז"ל, מה גם שבמקרה הנידון לפנינו הבעל עלה לארץ ולמרות זאת לא נעשה מאמץ לאתרו כדי לקבל ממנו גט.

ובסי יב"א חלק ח אבהע"ו סוף סי' ה כתב חז"ל: בשבתי צביה"ד בת"א עם הגר"ש קרלין (שליט"א) פנתה אלינו אשה אחת וסיפורתה הוא: היא נישאה בראשונה בחופה וקדושין כדמו"י, אחרי זה נפרדה מצעלה בפירוד אזרחי צלבד, ונישאה לאחר בנישואין אזרחיים בצלבד. מהנישואים האחרונים האלו נולד בן. בינתיים הם התקרבו ליהודים שומרי תורה ובני בתשובה, וכשעלו לארץ שאלו את פי החזון איש ז"ל, והורה להם להתגרש, וכך עשו. עמירת האשה לפנינו היתה אולי יש למנוח לה היתר להנישא, אחרי שעקב מלב בניאותה יען לה הרופא להתחתן. בתוך הדברים העלתה גם את שאלת הבן הגיל שהיה באותו זמן סמוך לגיל המנוחות. כמובן שלא היה בידינו היתר עצורה אחרי שלדבריה היא אשת איש. התייעננו עם הגאון החזון איש ז"ל בדבר הבן, והוא הורה כי אין לפסול את הבן כי אין האם נאמנת לפוסלו. ואשר לאב, הרי לא היתה לו כל ידיעה שהאשה היא אשת איש, וכל מה שידע בזה היה מפי האשה בצלבד, ולכן אין כאן "ייכיר" של האב לפסול את הבן. יתר על כן. התעוררה שאלה אם לרשום בהחלטת בית הדין בדבר האשה את ענין הבן כנייל, ולגייס גם זאת שעל פי דין אין לפוסלו כאמור, וזה למען לא ישכח הדבר. הגאון החזון איש ז"ל אמר שאין לעשות כך, כי מכיון שלפי הדין אין לפסול את הבן, אין גם מקום לפוגמו. כל הדברים הללו זכורים גם להגר"ש קרלין אשר גם הוא דיבר בענין זה עם החזון איש. עכ"ל.

אמנם כל זה כשהידיעה על נישואיה הראשונים של האמא הוא רק מפיה, אבל כשיש לנו תעודות על אותם נישואין, והיא אומרת שהיו אלו נישואין אזרחיים בצלבד, א"כ לדעות שמצריכים ג"פ על נישואין אזרחיים לפי שמוששים שאותם נישואין הועילו לעשותה א"א, וכהחזו"א הג"ל, א"כ הבן הוא בספק כשרות לקהל. וז"ע.

ב. בנידון דידן שאי נולד כשנתיים לפני שאמו נישאה למי שהוזכר ונרשם כאביו, ובאותו זמן היתה פנויה, לכאורה יש להחירו מספק שמה מרוב נכרים הוא, שהרי לא היתה נשואה לו ושמה גם לא היתה מיוחדת לו, ובכה"ג אין אומרים ר"צ אחר הצעל, אבל אם היתה מיוחדת לו באותם השנתיים ע"י פס"ד ירושלים כרך יא עמ' תרכה מרמ"א בשו"ע סי' קנו סעי' ט דפנויה המיוחדת לאיש כגון שמנויה תדיר צביתו אם ילדה תולים את הולד באותו האיש דרו"ב אחריו, עיי"ש.

אברהם דוב לוי.

ג

לפי דברי אבי אמו של המצבא - המדבר אידיש רהוטה, ואומר על עצמו שהוא "ערליכע איד" - בתו נישאה עם הבעל הראשון בנישואין אזרחיים בצלבד ללא חו"ק, מאוס שהדבר היה אסור ומסוכן ובקושי עשו ברית מילה במס"כ, ובמשפחתו של הבעל הראשון היו חברי מפלגה שלא היו מסכימים שעשו חו"ק בשום אופן.

נראה שאפשר להתיר את המצקש להנשא כדמו"י, מאחר שנישואיה הראשונים של אמו היו אזרחיים בלבד, וזוהגים להתיר הילדים שנולדו מנישואין שניים לאחר גט אזרחי בלבד, וכן שמעתי ממרן שליט"א, וכן הוא מנהג הדיינים.

נחום איזנשטיין.